

РОЛЬ ВЧИНКУ ТА ПОЗИТИВНОГО ПРИКЛАДУ В МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В той час, коли людство у технічному розвитку прямувало уперед семимильними кроками, усе більше зростав розрив між розвитком зовнішнім, тобто науково-технічним прогресом, та внутрішнім, моральним, розвитком людини.

Сьогодні в Україні зростає роль морального виховання підростаючого покоління. У Законі України «Про освіту» метою освіти визначено всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу.

Проблемою формування загальнолюдських моральних цінностей у школярів цікавилися в різні часи мислителі, педагоги, дослідники, філософи, науковці (Г. Сковорода, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Д. Дьюї, М. Фіцула, А. Донцов, В. Демиденко, О. Матвієнко, В. Кузь, Ю. Руденко, І. Бех, О. Савченко, Н. Волкова, Н. Щуркова та ін.).

Моральний розвиток особистості – процес, що триває протягом усього її свідомого життя. Виховання – це друге народження. І нам, педагогам і батькам, треба пам'ятати слова Я.Корчака «Виховання дитини – це не втішна розвага, а завдання, яке вимагає капіталовкладень – важких переживань, зусиль, безсонних ночей і багато, багато думок» [3].

Виходить з того, що для формування свідомості, вироблення навичок і звичок поведінки потрібна система певних послідовних виховних заходів. Такі якості людської особистості не можна сформувати, якщо виховний процес являтиме собою випадковий набір виховних заходів, що матимуть епізодичний, а не системний характер; єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості. Повинна охоплювати всі сторони навчально-виховної роботи школи, всі форми діяльності учнівського і педагогічного колективів, сім'ї, знаходити свій вияв у змісті, формах навчання та виховання, у правилах поведінки молодших школярів, у стилі життя школи, її традиціях. Така єдність є однією з умов оптимізації виховного процесу [2; 4].

Моральне виховання молодших школярів є одне з найскладніших, тому що об'єктом праці – найтонші сфери духовного життя особистості, а формується, – розум, почуття, воля, переконання, самосвідомість. Впливати на ці сфери можна так само – розумом, почуттям, волею, переконанням, свідомістю. А особливу роль позитивного прикладу у морально-етичному вихованні молодших школярів належить сім'ї, адже вона – колиска морально виховання. «Сім'я утворює ґрунт морального виховання, у ній дитина здобуває правила поведінки; в сім'ї розвиваються внутрішні – погані й гарні

– почуття, і вдача набирає рішучого напрямку в той або інший бік», вважав Я.Ф. Чепіга [1].

Перший образ – це батьки, їх вчинки – могутній зразок, який дитина спочатку наслідує, а потім формує свої моральні й розумові здобутки. А коли батьки покидають свої природничі здібності до виховання молодших школярів, скрізь і всьому показують свої моральні зразки, то моральне й розумове виховання молодшого школяра забезпечено високими зразками батьків. Українські педагоги закликають батьків до глибокого, вдумливого вивчення педагогіки й психології, тому що великою мірою правильному вихованню перешкоджає брак у батьків потрібних знань. Тому треба свої вчинки погодити з науковими вимогами щодо виховання, бо невдале, погане виховання може викликати знервування у зовсім здорової дитини [3].

У процесі виховання роль батька і матері має бути однаковою. Вони для молодшого школяра – нерозривне ціле. А їх окремі впливи переплітаються, доповнюються.

Обов'язок батьків бути завжди і в усьому високоморальним прикладом думок, звичок, поведінки, дії для свої дітей.

Використовуючи методи морального впливу на дитину слід задуматися над тим, які наслідки вони матимуть на формування психічних якостей молодших школярів.

Слід зазначити, що у вчинках виявляється моральна сутність людини, саме вчинки виявляють рівень моральної культури молодших школярів. Особливе місце у справі морального виховання молодших школярів належить учителеву, вихователеві. Вчитель працюючи на ниві народної освіти, він не тільки озброює молодших школярів знаннями, а й формує в цілому моральну спрямованість особистості: свідомість, переконання, поведінку. Усвідомлюючи цю величезну суспільствознавчу відповідальність перед суспільством, вчитель повинен бути зразком в усьому: його думки, почуття, поведінка – приклад для наслідування молодшим школярам і дорослим, він має постійно контролювати себе у всіх відношеннях, з великою обережністю здійснювати процес формування молодшого школяра, спираючись на свою широку ерудицію. Педагогові більше ніж будь-кому, потрібно дбати про свій духовно-моральний розвиток. Головною рисою для вчителя має бути самовдосконалення, вчитель у своєму розвитку ніколи не може залишатися на місці. Він має систематично, неухильно, цілеспрямовано ц наполегливо працювати над удосконалення свого професійного й морально-етичного рівня.

Література

1. Болгаріна В.С. Ідеал: цінність і духовний вектор // Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. / Болгаріна В.С., Терещенко Ю.І.; за заг. ред. О. В. Сухомлинської, ред. П.Р. Ігнатенка, Р. П. Скульського, упор. О. М. Павліченка. – К., 1997. – С. 16-19.
2. Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття. – К. : Райдуга, 1994. – 62 с.
3. Доукіна О. М. Національно-ціннісні орієнтири в сімейному вихованні // Цінності освіти і виховання : науково-методичний збірник / за заг. ред. О. В. Сухомлинської, ред. П.Р. Ігнатенка, Р. П. Скульського, упор. О. М. Павліченка. – К., 1997. – С. 107–109.

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>

УДК [37.015.311:502/504+17.021.1]:373.3.011.3-057.874(043.2)

ГОРВАТ М.В., ЖИДИК Ю.
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Діяльність людини, як основна перетворююча сила, призвела до глобальної екологічної кризи. Внаслідок змін, які відбуваються у соціальному, політичному, духовному та економічному житті суспільства, загострилася потреба в особистості, здатній свідомо та активно визначати спосіб свого життя, відповідати за свої дії та вчинки. За таких умов запобігання забрудненню навколишнього середовища, рішуча відмова від стихійного впливу на нього – це насамперед моральна проблема, вирішення якої потребує достатнього рівня екологічної культури.

Проблемам екологічної освіти і виховання, формування екологічної культури школярів присвячені дисертаційні дослідження Карпєєва С., Лебідь С., Макарова Є., Мельник Д., Науменко Р., Пруцакової О., Пустовіт Г., Пустовіт Н., Чистякової Л., Шаповал Л., Яковлевої О. та інших.

У формуванні поведінкових дій і вчинків молодших школярів щодо природи важливе значення має активізація їх пізнавальної діяльності. Пізнавальна навчальна діяльність спрямована на досягнення результатів через ряд розумових операцій, впливає на розвиток інтелектуальних, емоційних і вольових якостей, отже створює основу для формування в молодших школярів екологічно доцільної поведінки. Організувати подібну діяльність можливо за допомогою комплексу пізнавально-емоційних завдань та ігрових ситуацій, що мають екологічну спрямованість.

Зміст пізнавально-емоційних завдань з екології у дослідженні визначається темами курсів «Природознавство», «Основи безпеки життєдіяльності» і об'єднується навколо найважливіших екологічних проблем. Завдання спрямовуються на систематизацію, узагальнення знань про природні взаємозв'язки, норми і правила поведінки молодших школярів у природі, виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи. Комплекс пізнавально-емоційних завдань дозволяє школярам побачити конкретне середовище існування живих організмів, їх багатосторонні зв'язки та відповідним чином спроектувати свою поведінку в природі. Виконання цих завдань поступово підводить учнів до висновку про необхідність екологічно доцільних дій та вчинків, практичних природоохоронних умінь і навичок для підтримання цілісності природи [1].

Комплекс складають такі види пізнавально-емоційних завдань на:

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>